

**ХІІІ Всеукраїнська науково-практична дистанційна конференція
«Облік, оподаткування і контроль: теорія та методологія»
6 грудня 2024 року, м. Тернопіль**

Наталія ГЛУХ

викладач

Віктор ВЕРБИЦЬКИЙ

здобувач

Західноукраїнський національний університет

м. Тернопіль, Україна

**ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ВНУТРІШНЬОГО АУДИТУ ТА АУДИТУ
ЕФЕКТИВНОСТІ**

Внутрішній аудит та аудит ефективності є важливими складовими системи управління підприємством, що забезпечують ефективне функціонування організацій та оптимізацію їхніх процесів. У сучасних умовах глобалізації та інтеграції національних економік в міжнародне середовище, питання підвищення конкурентоспроможності підприємств набуває особливої актуальності. Внутрішній аудит виступає важливим інструментом для оцінки діяльності, виявлення ризиків та забезпечення досягнення стратегічних цілей. Аудит ефективності, у свою чергу, дозволяє оцінити ступінь реалізації планів та використання ресурсів для досягнення максимальних результатів. У цьому контексті важливо вивчати теоретичні аспекти внутрішнього аудиту та аудиту ефективності як базу для подальших розвідок та впровадження ефективних методів управління на підприємствах.

Проведені дослідження показують, що у сучасній економічній літературі спостерігається різноманітність підходів до визначення економічного змісту терміну «внутрішній аудит». Деякі з варіантів трактування цього поняття представлені в таблиці 1.

Таблиця 1

Трактування поняття «внутрішній аудит»

<i>Автори та використані джерела інформації</i>	<i>Визначення, що наведені в спеціалізованій літературі</i>
Бутинець Ф.Ф. [1]	Система контролю в масштабах підприємства, яка регулюється внутрішніми положеннями і функціонує з метою забезпечення дотримання встановленого порядку ведення бухгалтерського обліку, підготовки та подання звітності, проведення внутрішнього аналізу та загальної надійності системи внутрішнього контролю.
Дорош Н.Н. [2]	Незалежні, неупереджені послуги з надання впевненості та консультування, спрямовані на підвищення продуктивності та покращення бізнес-операцій.
МСА 610 «Використання роботи внутрішніх аудиторів» [3]	Оціночна діяльність з функціями, що включають вивчення, оцінку та відстеження ефективності та достатності внутрішнього контролю, яка створюється як підрозділ суб'єкта господарювання або пропонується як послуга суб'єкту господарювання.

**ХІІІ Всеукраїнська науково-практична дистанційна конференція
«Облік, оподаткування і контроль: теорія та методологія»
6 грудня 2024 року, м. Тернопіль**

Виноградова М.О. [4]	Діяльність, що здійснюється представниками спеціального органу контролю на підтримку органів управління підприємства (загальних зборів засновників господарського товариства або членів виробничого кооперативу, наглядової ради, ради директорів, виконавчого органу), яка регламентується внутрішніми документами підприємства та контролює управлінські складові та різні аспекти функціонування підприємства.
Каменська Т.О. [5]	Діяльність, що регулюється внутрішніми діловими документами та здійснюється представниками призначеного підрозділу, з моніторингу, оцінки та консультування всіх рівнів управління щодо функціонування підприємства.

Примітка: Сформовано на основі джерел [1; 2; 3; 4; 5]

Звернемо увагу, що термін «внутрішній аудит» визначається статтею 26 п. 3 Бюджетного кодексу України як «діяльність, спрямована на удосконалення системи управління, внутрішнього контролю, запобігання фактам незаконного, неефективного та нерезультативного використання бюджетних коштів, виникненню помилок чи інших недоліків у діяльності розпорядника бюджетних коштів і підприємств, установ та організацій, що належать до сфери його управління, та яка передбачає надання незалежних висновків і рекомендацій. Для здійснення внутрішнього аудиту розпорядник бюджетних коштів в особі керівника утворює самостійний структурний підрозділ внутрішнього аудиту, що є підпорядкованим і підзвітним безпосередньо такому керівнику» [6]. Тобто, внутрішній аудит визначають як дії, що вживаються підрозділом внутрішнього аудиту в бюджетній установі з метою зміцнення внутрішнього контролю, запобігання помилкам та іншим недолікам у діяльності бюджетної установи, а також запобігання незаконному, неефективному та нецільовому використанню бюджетних коштів.

З цього опису цілком очевидно, що метою внутрішнього аудиту завжди буде вдосконалення діяльності, а кінцевим результатом – створення так званої «доданої цінності».

Натомість, термін «внутрішній аудит ефективності» Стандартами внутрішнього аудиту визначається як оцінка діяльності установи щодо ефективності системи внутрішнього контролю, ступеня реалізації та досягнення цілей, визначених стратегічними та річними планами, ефективності планування і виконання бюджетних програм та результатів їх виконання, якості надання адміністративних послуг та виконання контрольно-наглядових функцій, завдань, визначених законодавчими актами, а також ризиків, які негативно впливають на виконання функцій [7, с. 5].

Стандарти INTOSAI [8] надають міжнародне визначення «аудиту ефективності» як об'єктивний і систематичний огляд політики, практики, систем функціонування або управління та програм організації з метою оцінки досягнення заздалегідь визначених цілей, а також економічності, ефективності та результативності використання ресурсів. Мета аудиту ефективності – отримати більше інформації про організаційні процедури.

ХІІІ Всеукраїнська науково-практична дистанційна конференція
«Облік, оподаткування і контроль: теорія та методологія»
6 грудня 2024 року, м. Тернопіль

Таким чином, при проведенні аудиту ефективності вирішальне значення мають три напрямки: *економічність* – мінімізація витрат ресурсів; *ефективність* – досягнення найбільших результатів (кількість, якість продукції) з найменшою кількістю наявних ресурсів; *результативність* – максимальне досягнення мети діяльності, заздалегідь визначених цілей або запланованих результатів.

Практика показує, що ефективність, результативність та економічність розглядають з різних позицій. Для кращого розуміння зазначених категорій слід розглянути відповідну модель «Внесок-Продукт», схематичне зображення якої представлено на рисунку 1.

Як видно з рисунку 1, економічність зосереджена на використанні найменших можливих ресурсів для досягнення мети.

Ефективність – це ідеальне співвідношення ресурсів до продукту, яке має бути максимальним, гарантуючи максимально можливу віддачу від витрачених ресурсів. Ефективність також може означати можливість підвищити якість продукту (або послуги) без використання більшої кількості ресурсів.

Результативність – це гарантія того, що кожна діяльність сприяє досягненню мети, а також бажаних і довгоочікуваних наслідків. Вона описується як точне визначення цілей, досягнення поставлених завдань і бажаних результатів.

Рис. 1. Модель «Внесок-Продукти» [7]

Отже, ці три категорії – ефективність, результативність та економічність – формують теоретичну основу аудиту ефективності та разом називаються «Моделлю трьох Е» (всі три назви починаються на літеру «Е» в англійській мові). В основі цієї парадигми лежить припущення, що будь-яка діяльність, функція або процес можуть, і навіть повинні, бути реалізовані як серія взаємопов'язаних первинних компонентів.

Застосування різних визначень та моделей, зокрема, таких як «Модель трьох Е», дозволяє оцінити діяльність підприємств з різних точок зору: економічності, ефективності та результативності, що в результаті формує комплексний підхід до оцінки та покращення

**ХІІІ Всеукраїнська науково-практична дистанційна конференція
«Облік, оподаткування і контроль: теорія та методологія»
6 грудня 2024 року, м. Тернопіль**

організаційних процесів.

Підсумовую зазначимо, що внутрішній аудит є невід'ємною складовою системи управління підприємством, що сприяє забезпеченню ефективності, прозорості та надійності його функціонування. Він не тільки оцінює внутрішній контроль, а й надає рекомендації для оптимізації процесів та запобігання ризикам, що можуть негативно вплинути на діяльність організації. Аудит ефективності, у свою чергу, дозволяє оцінити, наскільки ефективно використовуються ресурси для досягнення встановлених цілей, що вкрай важливо в умовах сучасної глобалізації та посиленої конкуренції.

Список використаних джерел:

1. Бутинець Т.А. Внутрішній контроль: суть і зміст. *Вісник Житомирського державного технологічного університету*. Серія «Економічні науки». 2008. № 2 (44). С. 31-42.
2. Дорош Н.І. Сутність та призначення внутрішнього аудиту. *Вісник ЖДТУ*. 2006. № 1 (35). С. 41-46.
3. Міжнародні стандарти аудиту. *Міжнародні стандарти контролю якості, аудиту, огляду, іншого надання впевненості та супутніх послуг, видання 2020 року*. Частина I, Частина II, Частина III. URL: https://www.apob.org.ua/?page_id=3482 (дата звернення 18.11.2024 р.)
4. Виноградова М.О. Внутрішній аудит в Україні: проблеми та перспективи розвитку. *Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету*. Економічні науки. 2010. Вип. 18 (2). С. 63-70. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npkntu_e_2010_18\(2\)_13](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npkntu_e_2010_18(2)_13)
5. Каменська Т.О. Основні напрями діяльності внутрішнього аудиту в системі управління. *Бухгалтерський облік і аудит*. 2010. № 7. С. 40-43.
6. Бюджетний кодекс України (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2010, № 50-51, ст. 572), (із змінами і доповненнями), поточна редакція від 20.11.2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text>
7. Внутрішній аудит ефективності: Методичні засади та практичні аспекти. Методичний посібник. Міністерство фінансів України. Київ, 2018. С. 66.
8. Дуліна О.В. Міжнародні стандарти INTOSAI як основа для розвитку вітчизняної системи внутрішнього контролю. *Право та державне управління*. 2019 р., № 2 (35) том 2. С. 129-135.